

різних. у структурі синонімічного ряду можуть відбуватися властиві синонімічній системі української мови семантичні процеси синонімічного зближення, синонімічної диференціації, семантичної переінтеграції слів у структурі синонімічної групи. антонімічні відношення іншомовних слів існують у тих же межах, що і взагалі в українській мові. антонімами можуть бути два іншомовних слова або ж іншомовне і власне українське.

Запозичені слова в мові сучасних ЗМІ виконують різні функції. Перша і основна з-поміж них – це номінативна функція, яка полягає в тому, що іншомовне слово дає назву явищу, яке досі було невідоме, або ж другу назву раніше відомому явищу, яке вживалось з якимось семантичним прирощенням. Із цією функцією, особливо в її другому виявленні, пов'язана диференціююча функція, головною метою якої є необхідність диференціації явища за якимись ознаками, зокрема культурно-історичними (наприклад, парламент – конгрес – дума – Верховна Рада) та ін. Іншомовні слова у публіцистичних творах виконують й експресивну функцію, якщо для української мови релевантним є не номінативний компонент, бо вона має відповідну номінативну одиницю, а експресивність, якої надає текстові включення іншомовного слова (наприклад, українські начальник, керівник – запозичені шеф, бос, патрон тощо). Запозичення у мові ЗМІ виконують також функцію термінотворення (або стандартизації), пов'язану з необхідністю вирівнювання термінологічної системи у відповідності з міжнародними стандартами. Запозичені слова можуть включатися в текст для відтворення національного колориту.

Отже, у мові засобів масової інформації помітна цікава тенденція: намагаючись догодити читачеві, слухачській чи глядацькій аудиторії, журналісти часто вживають слова, притаманні тим соціальним групам людей, на яких вони працюють, для яких творять свої тексти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Стишов О. А. Українська лексика кінця ХХ століття : (на матеріалі мови засобів масової інформації) / Стишов О. А. – К. : Пугач, 2005. –388 с.

Буць Аліна,
студентка 6 курсу
факультету філології та соціальних комунікацій
Наук. керівник: **Олійник Е.В.**
к. філол. н., доцент (БДПУ)

З'ЯСУВАЛЬНІ КОНСТРУКЦІЇ МОВЛЕННЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В РОМАНІ В. ШКЛЯРА «КЛЮЧ»

Проблему семантичної організації речення ґрунтовно й різнобічно вивчають вже досить тривалий час у науковому синтаксисі, однак остаточного вирішення вона не отримала.

Зацікавлення вчених з'ясувальними складнопідрядними реченнями обумовлено тим, що подібні конструкції включають структурно й семантично неоднорідні одиниці, які є причиною постійних дискусій навколо цього питання. Набуття й засвоєння лінгвістичних знань щодо способів вираження з'ясувальних відношень у складнопідрядному реченні

пояснюється структурною складністю й семантичною різноманітністю цих конструкцій.

Загальнотеоретичні проблеми семантичного аналізу з'ясувальних складнопідрядних речень знаходимо у працях російських синтаксистів: В. А. Белошапкової, Н.С. Валгіної, С.Є. Крючкова, Л.Ю. Максимова, Н.М. Сергєєвої, А.І. Студневої та українських мовознавців: І.Р. Вихованця, С.В. Грабовської, М.У. Каранської, І.І. Слинька, Н.В. Гуйванюк, М.Ф. Кобилянської, Л.В. Пономарьової.

Проте незважаючи на значну кількість опублікованих розвідок, питання функціонування з'ясувальних речень у художніх текстах не втрачає **актуальності**, оскільки мова і сучасна проза – це динамічні явища, котрі розвиваються та змінюються.

Метою розвідки є опис семантико-синтаксичної структури з'ясувальних конструкцій мовленнєвої діяльності в романі Василя Шкляра «Ключ».

У роботі використовуємо **метод** лінгвістичного опису з його універсальними прийомами спостереження й інтерпретації мовних фактів.

До з'ясувальних складнопідрядних речень, де опорним компонентом є дієслово зі значенням мовлення, відносимо речення з лексемами, які позначають продуктивну форму мовлення – говоріння. Мовленнєве значення в них формується за допомогою опорного компонента головної частини – дієслова, що має різні відтінки мовленнєвого процесу: *казати, сказати, підказати, говорити, розповідати, доводити, зізнаватися, запитувати, допитуватися, зізнаватися, умовляти, передавати, домовлятися, запевняти, скаржитися* тощо.

У романі Василя Шкляра «Ключ» спостерігаємо такі речення: *Вона вдивляється на денце чашечки і каже, що наді мною висить фатальний Сатурн, що я народився під цією планетою, а в таких людей невеселі проблеми і навіть ідеї скорботні* [3, с. 2]; *Певна річ, йому сказали, що впіймали націоналіста* [3, с. 3]; *І я розповів їй, що дізнався ім'я справжнього власника квартири, і про Олексу Остапчука, який, напевно, щез того суботнього вечора* [3, с. 59]; *Я відпив пива і запитав, чи немає у їхньому барі цикути* [3, с. 108]; *Це все казочки, Іване, сказав я, однак Маловічко не погодився і з глибокодумністю Піфагора запевнив, що всі таємниці світу приховані в числах та іменах* [3, с. 2]; *Чоломбитько наївно, по баб'ячому став його умовляти, що все це тимчасове, що таке буває із кожним, воно минеться* [3, 1999: с. 99]; *І саме тоді поскаржився Василеві Івановичу, що знову не маю даху над головою, шукаю квартиру* [3, с. 89]; *Я зізнаюся, що і назва отрути умовна, адже це міг бути ціанистий калій і могла бути лише сама думка про смерть, яку не кладуть до кишені* [3, с. 117].

Серед з'ясувальних складнопідрядних речень мовленнєвої діяльності засвідчено структури з іншими опорними словами, які формують у них певну мовленнєву семантику. Серед виписаних конструкцій вони становлять незначну кількість. Це речення з опорними лексемами зі значенням подяки: *Скажи спасибі, що так славно вийшло, а то місця собі не знаходиш* [3, с. 28]; скарги: *А коли при цьому я ще нарікав, що поспішаю в управління міністерства внутрішніх справ, то ефект був*

разючий [3, с. 28].

Висновки. У творчості Василя Шкляра досить активно функціонують з'ясувальні конструкції мовленнєвої діяльності. Визначальною особливістю таких складнопідрядних речень є те, що наявність підрядної частини в них чітко окреслена семантикою опорного слова, а саме – дієслова, що має різні відтінки мовленнєвого процесу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вихованець І.Р. Граматика української мови. Синтаксис : (підручник) / І. Р. Вихованець. – К. : Либідь, 1993. – 368 с.

2. Олійник Е.В. Семантика та прагматика з'ясувальних складнопідрядних речень : (монографія) / Еліна Олійник. – Донецьк : Юго-Восток, 2010. – 136 с.

3. Шкляр Василь. Ключ : (роман) / Василь Шкляр. – К. : Ast-прес – ДіК-СІ, 1999. – 223 с.

Ольга Вареник,

магістрантка

Факультету філології та соціальних комунікацій

Наук. керівник: **Г.Л.Вусик,**

к.філол.н., доцент (БДПУ)

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗАСОБІВ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ МЕНТАЛЬНОСТІ В ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ КІНЦЯ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТЬ

Актуальність дослідження мовних репрезентантів української ментальності визначається загальною тенденцією сучасної лінгвістики до антропоцентричного підходу в дослідженні художніх текстів, зумовлена інтересом до вербальної реконструкції національного менталітету в індивідуально- авторській мовній картині світу та потребою наукового опису мовних репрезентантів національної ментальності в текстовій площині українського художнього дискурсу кінця ХХ – початку ХХІ століть.

Мета дослідження – з'ясувати лексико-семантичні особливості засобів вербалізації української ментальності в художньому дискурсі кінця ХХ – початку ХХІ століть.

Поставлена мета передбачає виконання таких **завдань**:

✓ обґрунтувати теоретико-методологічні засади дослідження категорії етноментальності на матеріалі художнього дискурсу, уточнити зміст і структуру поняття етноментальності через лінгвофілософське осмислення зв'язку мови і мислення, мови і культури;

✓ окреслити зміст поняття «етноментальний компонент» і визначити його місце в семантичній структурі національно маркованого слова;

✓ описати семантичні групи мовних репрезентантів української ментальності з урахуванням їх структурної ієрархії.

Джерельна база дослідження. Фактичним матеріалом роботи є лексеми, що вербалізують українську ментальність, дібрані шляхом суцільної вибірки з художніх текстів кінця ХХ – початку ХХІ століть, а саме із творів Ю. Винничука, В. Шкляра, І. Роздобудько, Ю. Мушкетика, Ю.